

«Ιχνηλατώντας τα βήματα του Ρήγα Βελεστινλή»

Στην εργασία μας θα εστιάσουμε στη ζωή και τη δράση του Ρήγα στην Κωνσταντινούπολη, τη Βιέννη, την Τεργέστη και στο μαρτυρικό του θάνατο στο Βελιγράδι.

Σύμφωνα με παραδόσεις ο Ρήγας βρισκόταν στη Θεσσαλία ως τα είκοσί του περίπου χρόνια (1757-1777), για να προλάβει να συμπληρώσει τις σπουδές του καιρού του και να χρηματίσει και δάσκαλος. Άλλη εκδοχή των παραδόσεων μάς καθορίζει ότι ο Ρήγας ήταν εικοσιπέντε χρονών, γύρω στο 1782, όταν αναγκάστηκε να φύγει από την πατρίδα του. Ίσως η αναχώρησή του να έγινε γύρω στα 1777-1780. Κατευθύνεται λοιπόν στην **Κωνσταντινούπολη**.

Ο θρύλος θέλει τον Ρήγα Φεραίο να φεύγει κυνηγημένος από τον τόπο του, γιατί αναγκάστηκε να σκοτώσει κάποιον Τούρκο μην μπορώντας να αντέξει το καθεστώς της εθνικής σκλαβιάς. Ο Ρήγας πέρασε πρώτα από το Άγιο Όρος και στη συνέχεια πήγε στην Κωνσταντινούπολη, όπου καταπιάστηκε με το εμπόριο. *«Ήταν προετοιμασμένος για το εμπόριο - παρατηρεί ο Κορδάτος - γιατί ο πατέρας του ήταν από τους πρώτους εμποροβιοτέχνες του Βελεστίνου και κοντά στον πατέρα του έμαθε κι αυτός τα μυστικά του εμπορίου»*. Ο Ρήγας Φεραίος όταν έφτασε στην Κωνσταντινούπολη, δε βρέθηκε σε άγνωστο εντελώς περιβάλλον. Πολλοί συμπατριώτες του, συγγενείς ή γνώριμοι, ζούσαν την εποχή εκείνη εκεί. Άνθρωποι με καλή οικονομική κατάσταση και με υψηλές γνωριμίες, ήταν πρόθυμοι να τον βοηθήσουν.

Τον καιρό εκείνο προσλαμβάνονται για τη μόρφωση των παιδιών της παροικίας, οικοδιδάσκαλοι στα πλούσια σπίτια των ομογενών. Το επάγγελμα βρισκόταν σε πολλή υπόληψη και ήταν φαίνεται και αρκετά κερδοφόρο. Κι ο Ρήγας λοιπόν, ο νεαρός δάσκαλος της Θεσσαλίας, που βρέθηκε τώρα στη Βασιλεύουσα ακολούθησε αυτόν τον δρόμο. Έχουμε πάντως πληροφορίες ότι ασχολήθηκε με το εμπόριο. Δεν είμαστε όμως σε θέση να βεβαιώσουμε, αν η επίδοσή του στο εμπόριο αρχίζει αμέσως μετά την άφιξή του στην Κωνσταντινούπολη ή κάπως αργότερα.

Ο Ρήγας κατόρθωσε να μπει στο αρχοντικό μιας από τις μεγαλύτερες αριστοκρατικές οικογένειες του Βυζαντίου και να προσληφθεί το 1785 γραμματικός

του Αλέξανδρου Υψηλάντη, παππού των Υψηλάντηδων του 1821. Είναι βέβαιο επίσης ότι από την πρώτη στιγμή που πάτησε στην Πόλη, με ό,τι κι αν ασχολήθηκε κι όσα επαγγέλματα κι αν άλλαξε, φρόντισε ιδιαίτερα για την μόρφωσή του. Συμπλήρωνε ασφαλώς τις γνώσεις του αδιάκοπα και δεν άφησε την ευκαιρία, που του παρουσιαζόταν τώρα στην πρωτεύουσα να μάθει ξένες γλώσσες αλλά και να γνωριστεί με σημαντικά πρόσωπα.

Βιέννη (Ιούνιος 1790 - Ιανουάριος 1791)

Εγκαταλείποντας την Πόλη, ο Ρήγας εγκαθίσταται για ένα διάστημα στη Μολδαβία, όπου το 1790 τον βρίσκουμε στην υπηρεσία του Βαρόνου de Langenfeld και τον Ιούλιο του 1790 φεύγει για Βιέννη. Ο Βαρόνος ζητούσε έναν γλωσσομαθή γραμματικό, για να υποστηρίξει τις οικονομικές διεκδικήσεις του στη Βιέννη. Ο Ρήγας δεν χάνει την ευκαιρία, γιατί στα μεγάλα εμπορικά κέντρα της Αυστροουγγαρίας ζουν 400.000 Έλληνες, πλούσιοι, με αναπτυγμένη παιδεία και συνειδητοποίηση της εθνικής ανεξαρτησίας.

Η Βιέννη του 1770 ήταν πραγματική αποκάλυψη για τον Ρήγα. Γνωρίζεται με ομογενείς που θα του παρασταθούν στις απελευθερωτικές του προσπάθειες, τυπώνει δύο βιβλία και αναγγέλλει κι ένα ακόμη. Αυτά τα έργα τα είχε επεξεργαστεί παλιότερα και τα έφερε στη Βιέννη έτοιμα για να τυπωθούν. Είναι το «*Σχολείον των ντελικάτων εραστών*» και το «*Φυσικής Απάνθισμα*». Μετά το εξάμηνο επιστρέφει στη Βλαχία.

Βιέννη (Αύγουστος 1796 - Δεκέμβριος 1797)

Κατά τα τέλη Ιουλίου του 1796 ξεκινά για τη Βιέννη. Τότε ο Αυστριακός Πρόξενος του Βουκουρεστίου (Βλαχία) Merkelius προειδοποιεί ότι ένας κάποιος γραμματικός Ρήγας, ύποπτο πρόσωπο έχοντας φιλίες με τους Γάλλους του Βουκουρεστίου και με τον Γάλλο μυστικό απεσταλμένο Gaudin, σκοπεύει να τυπώσει έναν ελληνικό γεωγραφικό χάρτη στη Βιέννη.

Από τον Αύγουστο του 1796 ως τον Δεκέμβριο του 1797 ξεδιπλώνεται η πολύπλευρη δράση του Ρήγα. Με χρονολογία 1797, τυπώνει τρεις χάρτες, τη «*Νέα Χάρτα της Βλαχίας*» και τη «*Νέα Χάρτα της Μολδαβίας*» με μακροσκελέστατους τίτλους, τη «*Μεγάλη Χάρτα*» του και μια εικόνα του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Επίσης

στους συμπατριώτες του τυπογράφους αδελφούς Πούλιου δίνει για τύπωμα κάποιες λογοτεχνικές μεταφράσεις. Την ίδια εποχή στη Βιέννη ένας νεαρός σπουδαστής της ιατρικής, ο Γεώργιος Σακελλάριος από την Κοζάνη, αρχίζει να μεταφράζει την «Περιήγηση του Νέου Αναχάρσιδος εις την Ελλάδα» και ο Ρήγας με τον κύκλο του και τους συντρόφους του αναλαμβάνει να προωθήσει και να εκδώσει το έργο. Αυτό το έργο ήταν το προσφορότερο για να εξάψει τον πατριωτισμό των Ελλήνων.

Το ίδιο διάστημα με την εκδοτική του δραστηριότητα ο Ρήγας υφαίνει και επαναστατικά σχέδια. Σε κάθε συγκέντρωση συμπατριωτών του στη Βιέννη τραγουδάει και παίζει με τον αυλό του τον *Θούριο*. Το τραγούδι του γίνεται σύνθημα επαναστατικού συναγερμού για όλη την τουρκοκρατούμενη Βαλκανική και Εγγύς Ανατολή και πλάι στον Ρήγα αυτοεπιστρατεύονται νεαροί σπουδαστές, ανήσυχoi λόγιοι, φιλοπρόοδοι έμποροι, νοικοκυραίοι. Σκοπός τους: ο ιερός αγώνας της Εθνεγερσίας.

Ας σημειωθεί ότι ο Ρήγας είναι ευκατάστατος και δεν περιμένει την αρωγή των ομογενών για να ζήσει, αλλά διαθέτει τα χρήματά του για τις εκδόσεις του. Ο Ελληνισμός της Διασποράς τού παρέχει κυρίως ένα δίκτυο ελληνικής επικοινωνίας. Έτσι διοχετεύονται ταχύτατα σ' όλο τον χώρο της ελληνικής Διασποράς τα βιβλία του κι ο κύκλος των οπαδών του πληθαίνει.

Σημαντική η ακάματη αλληλογραφία του Ρήγα με τους φίλους του στα διάφορα κέντρα της Ευρώπης και της Ανατολής υπήρξε ένας επιπλέον σημαντικός αλλά αφανής τομέας της εθνεγερτικής του προσπάθειας. Στο πλαίσιο αυτό στέλνει και μια επιστολή στον Γάλλο Πρόξενο της Τεργέστης τον Ιούλιο του 1797 απευθυνόμενη ουσιαστικά προς τον Ναπολέοντα. Επιδιώκει ν' αποσπάσει τη βοήθεια του Ναπολέοντα που τη δεδομένη χρονική στιγμή βρίσκεται στις δόξες του έχοντας κάνει απόβαση στα Επτάνησα.

Ταυτόχρονα το επαναστατικό μανιφέστο του Ρήγα ετοιμάστηκε μυστικά στα τυπογραφεία των αδελφών Πούλιου σε 3.000 αντίτυπα τον Οκτώβρη του 1797. Αντίτυπα στάλθηκαν στην Κωνσταντινούπολη, Σμύρνη, Πέστη και αλλού. Όμως το μεγαλύτερο μέρος από αυτά ο Ρήγας τα συσκευάζει μυστικά σε 3 κιβώτια και τα στέλνει στην Τεργέστη έτοιμος να τα πάρει μαζί του κατεβαίνοντας στην Ελλάδα. Εν

τω μεταξύ παραδίδει στο τυπογραφείο του Πούλιου κι ένα ακόμη έντυπο το «*Στρατιωτικόν Εγκόλπιον*» με στρατιωτικούς κανονισμούς για την οργάνωση στρατού. Βιάζεται να εγκαταλείψει τη Βιέννη. Με την ιδιότητα του εμπόρου θα κατέβει στην Τεργέστη κι από κει σκοπεύει να μπαρκάρει για την Τουρκία.

Τεργέστη

Η πόλη της Τεργέστης αποτελούσε ένα σημαντικό κέντρο για τον ελληνισμό, που αναπτυσσόταν εκτός οθωμανικής αυτοκρατορίας. Πρωτοπόροι οι Έλληνες έμποροι και караβοκύρηδες δραστηριοποιούνται έντονα και η οικονομική ευημερία που βίωναν τους επέτρεπε να χρηματοδοτούν και επαναστατικά κινήματα στην τουρκοκρατούμενη πατρίδα, όπως αυτά του Λάμπρου Κατσώνη. Συγχρόνως, η πόλη έγινε πόλος έλξης και για τους διαφωτιστές του ελληνισμού, που έβρισκαν την αμέριστη συμπαράσταση του έντονου ελληνικού στοιχείου.

Τα 3 κιβώτια που είχε ετοιμάσει ο Ρήγας με δικά του επαναστατικά κείμενα, αρχικά τα εμπιστεύθηκε στο κατάστημα του φίλου του Αργέντη, ο οποίος θα τα έστελνε με άλλο εμπορικό φορτίο, για να μην προκαλέσουν υπόνοιες, στο εμπορικό κατάστημα του Αντωνίου Νιώτη, στην Τεργέστη. Παράλληλα, έγραψε ένα σημείωμα στον έμπιστό του Αντώνιο Κορωνιό στην Τεργέστη, να σπεύσει να τα παραλάβει από το Νιώτη και να τα φυλάξει ωσότου φτάσει και ο ίδιος εκεί.

Το γράμμα όμως αυτό αποδείχτηκε μοιραίο για τον Ρήγα. Καθώς ο Κορωνιός έλειπε για εμπορικές υποθέσεις του στις ακτές της Δαλματίας, ο συνεταιίρος του Δημήτριος Οικονόμου, από την Κοζάνη, έσπευσε να ανοίξει το γράμμα και να παραλάβει τα κιβώτια. Όταν αντίκρισε το απροσδόκητο περιεχόμενο των κιβωτίων, είτε από φόβο είτε από συμφέρον, αποφάσισε να απαλλαγεί από την ευθύνη τους. Κατέδωσε λοιπόν στον βαρόνο Πιττόνι, διοικητή της αυστριακής αστυνομίας, τις επαναστατικές ενέργειες των συμπατριωτών του. Ο Πιττόνι με τη σειρά του μετέφερε τις πληροφορίες στον διοικητή της Τεργέστης Πομπήιο Μπριγκίντο, ο οποίος διέταξε τη σύλληψη του Ρήγα.

Στις 19 Δεκεμβρίου 1797 ο Ρήγας φτάνει στην Τεργέστη, μαζί με τον Χριστόφορο Περραιβό και τακτοποιούνται στο ξενοδοχείο «Βασιλικόν». Η αυστριακή αστυνομία

καταδοκεί. Τον συλλαμβάνει και αρχίζουν οι ανακρίσεις. Φροντίζει πρώτα να απαλλάξει τον φίλο του Περραιβό από κάθε υποψία, χαρίζοντάς του τη σωτηρία.

Η σύλληψη του Ρήγα άνοιξε ένα κύκλο διώξεων. Οι Αυστριακοί συνέλαβαν άμεσα επτά από τους στενούς συνεργάτες του: τον Ευστράτιο Αργέντη, τον Δημήτριο Νικολίδη, τον Αντώνιο Κορωνιό, τον Ιωάννη Καρατζά, τον Θεοχάρη Τουρούντζια, τον Ιωάννη Εμμανουήλ και τον Παναγιώτη Εμμανουήλ. Μόλις έγινε γνωστή η σύλληψή τους, στο Βελεστίνο οι Τούρκοι σκότωσαν τον πατέρα του Ρήγα Γεώργιο, κρέμασαν την αδελφή του Ασήμω, ανασκολόπισαν τον άντρα της και σκότωσαν το παιδί τους. Σώθηκαν μόνο η μητέρα του Μαρία και ο αδελφός του Κωστής, γιατί απουσίαζαν.

Από τα αρχεία της Τεργέστης αντλούμε τα συμπεράσματα των ανακριτών, όταν ολοκληρώθηκαν οι διαδικασίες ανάκρισης του Ρήγα, τα οποία κωδικοποίησε η Όλγα Κατσιαρδή (*«Νέα στοιχεία από τα αρχεία της Τεργέστης»*). Σύμφωνα με το άρθρο της λοιπόν οι ανακριτές διαπίστωσαν τα εξής:

1. Την αποστολή 3 κιβωτίων με έντυπο υλικό, ανάμεσα στο οποίο ήταν 1.000 αντίτυπα του *«Συντάγματος»* του Ρήγα για τις τουρκοκρατούμενες ελληνικές επαρχίες, που κατά τον ισχυρισμό του αγόρασε ο ίδιος στη Βιέννη.
2. Από δύο επιστολές του Ρήγα προς τον Κορωνιό επιβεβαιώνεται ότι ο Ρήγας του έστειλε ένα αντίτυπο του *«Συντάγματος»*, παρά τον ισχυρισμό του ότι η αλληλογραφία μεταξύ τους είχε μόνο φιλικό περιεχόμενο.
3. Ο Ρήγας είχε στείλει σε φίλους στην Ελλάδα 1.000 αντίτυπα από την *«Περιήγηση του Νέου Αναχάρσιδος»*, για να ξεσηκώσει τους σκλαβωμένους Έλληνες.
4. Ο Ρήγας ομολογεί ότι το *«Σύνταγμα»* μαζί με την *«Επαναστατική Προκήρυξη»* σκόπευε να τα μοιράσει και να τα διαδώσει στην Ελλάδα.

Οι Αυστριακοί έδωσαν εξαιρετική σημασία στην «εξάρθρωση της συνωμοτικής ομάδας του Ρήγα και αυτό φαίνεται από έγγραφα-διακοινώσεις του μέλους του Επαρχιακού Δικαστηρίου της Τεργέστης, Streinz. Στα έγγραφα αυτά δίνονται αναλυτικές οδηγίες για τη φρούρηση του Ρήγα κατά τη διάρκεια της μεταφοράς του στη Βιέννη. Η πορεία προβλεπόταν ως εξής: Adelsberg - Laibach - Graz - Βιέννη. Η μεταφορά θα γινόταν κάτω από τη διαρκή εποπτεία το υπαξιωματικού Metzner και τη

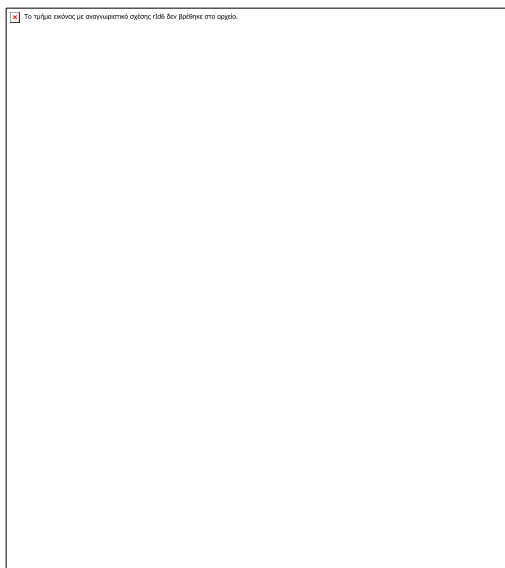
συνοδεία δύο απλών στρατιωτών της αστυνομικής φρουράς, που θα άλλαζαν σε κάθε σταθμό. Ρητή οδηγία δινόταν στους φρουρούς να απαγορεύουν αυστηρά κάθε συνομιλία και επικοινωνία του κρατούμενου με τους άλλους.

Η μεταφορά του Ρήγα αποφασίστηκε για τις 31 Δεκεμβρίου 1797. Την προηγούμενη βραδιά ο Ρήγας αποπειράθηκε να αυτοκτονήσει, χωρίς όμως επιτυχία. Η νοσηλεία του επιβράδυνε για πολύ καιρό τη μεταγωγή του. Τέλος, στις 14 Φεβρουαρίου 1798, ο Ρήγας συνοδευόμενος από ισχυρή φρουρά και με σίδερα στα χέρια και στα πόδια έφτασε στις φυλακές της Βιέννης.

Βελιγράδι

Ισχυρή φρουρά παραλαμβάνει από τις φυλακές της Βιέννης στις 27 Απριλίου σιδηροδέσμιους του οκτώ Έλληνες, για να τους οδηγήσει στην πλησιέστερη μεθοριακή φρουρά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, στο Βελιγράδι. Μαζί με την αυστριακή φρουρά υπήρχε κι ένας Τούρκος συνοδός. Στις 10 Μαΐου του 1798 οι οκτώ Έλληνες πατριώτες παραδίδονται στον Τούρκο διοικητή του Βελιγραδίου. Σιδηροδέσμιοι στον πύργο Neboisa, στο παραποτάμιο φρούριο του Βελιγραδίου, έζησαν σαράντα ολόκληρες μέρες τα βασανιστήρια. Ο μαρτυρικός τους θάνατος επήλθε με στραγγαλισμό και τα νεκρά τους σώματα ρίχτηκαν στον Δούναβη. Η εκτέλεση έγινε στις 24 Ιουνίου 1798.

Και γράφει ο Κοραΐς, ο άλλος πρωτεργάτης της ελληνικής Επανάστασης, «*το αθώο αίμα του Ρήγα θα παροτρύνει τους Έλληνες σε εκδίκηση*». Και η εκδίκηση ήρθε το 1821!

© Όποιος εχθρεύει τη Σοφία,
συνομιλεί με εμένα.
Ρήγα Βελεσινλής